

บทที่ 1

บทนำ

1.1 หลักการและเหตุผล

สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) หรือ สวพส. จัดตั้งขึ้นเนื่องจากรัฐบาลมีนโยบายที่จะสนับสนุนงานโครงการหลวงและขยายผลงานโครงการหลวงในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมบนที่สูงของประเทศไทยให้เกิดผลสัมฤทธิ์อย่างยั่งยืน โดยมีพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 15 ตุลาคม 2548 เพื่อเป็นกระบวนการและกลไกในการเสริมสร้างงานวิจัยและพัฒนา เพื่อให้ได้มาซึ่งนวัตกรรมใหม่ การเสริมสร้างและการรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่น การเก็บรักษาคุณค่าของความหลากหลายทางชีวภาพ การถ่ายทอดองค์ความรู้จากโครงการหลวง และการผสมผสานกับภูมิปัญญาท้องถิ่น การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนบนพื้นที่สูง ตลอดจนส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการฟื้นฟู ป่าต้นน้ำลำธาร รวมทั้งการแลกเปลี่ยนทางวิชาการในระดับนานาชาติเพื่อให้เกิดการพัฒนาองค์ความรู้และนวัตกรรมใหม่ๆ ในอันที่จะก่อให้เกิดประโยชน์ให้แก่ประเทศชาติได้กว้างขวางมากยิ่งขึ้น (สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง, 2557a)

งานวิจัยของ สวพส. จัดเป็นภารกิจที่สำคัญในการสนับสนุนงานของมูลนิธิโครงการหลวง และขยายผลงานโครงการหลวงไปสำหรับใช้ในชุมชนบนพื้นที่สูง เพื่อพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของชาวเขาให้ดีขึ้น และฟื้นฟูป่าต้นน้ำลำธารให้มีความสมบูรณ์ตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว งานวิจัยของ สวพส. มีวัตถุประสงค์หลัก คือ ผลิตงานวิจัยสนับสนุนงานโครงการหลวงโดยสนับสนุนการดำเนินงานวิจัยในการสร้างองค์ความรู้ใหม่ที่ต้องใช้ความชำนาญเฉพาะด้าน หลายสาขา และงบประมาณ (สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง, 2557a) รวมทั้งผลิตงานวิจัยเพื่อขยายผลองค์ความรู้โครงการหลวงเน้นการวิจัยเชิงปฏิบัติการที่มีกระบวนการมีส่วนร่วม และส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของเกษตรกร เพื่อให้ผลงานวิจัยเกิดประโยชน์โดยตรงต่อชุมชน และส่งเสริมความร่วมมือและบูรณาการงานวิจัยบนพื้นที่สูงเป็นกิจกรรมที่สนับสนุนให้พัฒนาองค์ความรู้บนพื้นที่สูงให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยการประสานและร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ ในการกำหนดทิศทางการปฏิบัติงานวิจัยให้เป็นไปในแนวเดียวกัน รวมถึงการปฏิบัติงานวิจัยร่วมกันเพื่อสนับสนุนงานวิจัยบนพื้นที่สูงให้เกิดประโยชน์สูงสุด

สวพส. มียุทธศาสตร์ด้านเศรษฐกิจ เพื่อให้ชุมชนเป้าหมายมีความมั่นคงในอาชีพและรายได้ จากการน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและแนวทางของโครงการหลวง มียุทธศาสตร์ด้านสังคม เพื่อให้ชุมชนเป้าหมายบนพื้นที่สูงมีความเข้มแข็งและพึ่งพาตนเองได้ โดยกระบวนการมีส่วนร่วมและการเรียนรู้ จากการสนับสนุนงานโครงการหลวงและขยายผลโครงการหลวง และมียุทธศาสตร์ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์และสิ่งแวดล้อมดี จากกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน (สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง, 2557a)

ในช่วงเวลาที่ผ่านมา ผลสำเร็จจากการวิจัย การพัฒนา และการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีกับระบบการเกษตรในพื้นที่สูง รวมทั้งการค้นคว้าวิจัยเพื่อการปรับปรุงคุณภาพชีวิตและสังคมของชนเผ่าบนพื้นที่สูงของมูลนิธิโครงการหลวงและหน่วยราชการต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้ช่วยแก้ปัญหาความยากจนและการกระจายรายได้เป็นการทดแทนการนำเข้า การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การสร้างความมั่นคงด้านอาหาร และการสนับสนุนการส่งออกได้ในระดับหนึ่งแล้ว (ศูนย์วิจัยเศรษฐศาสตร์ประยุกต์, 2547) อย่างไรก็ตาม งานวิจัยบนพื้นที่สูงมีความจำเป็นต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องต่อไป และสอดคล้องกับบริบทของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป การสนับสนุนงานวิจัยบนพื้นที่สูงจึงยังคงเกิดขึ้นอย่างสม่ำเสมอสืบมา

การวิจัยของ สวพส. ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา ได้ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม และการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศโดยตรง การสร้างนวัตกรรมและเทคโนโลยีที่เหมาะสมบนพื้นที่สูง รวมทั้งการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนและสังคม จากผลงานวิจัยในรอบ 10 ปี ย่อมก่อให้เกิดผลประโยชน์ต่อสังคมโดยรวมแล้ว การประเมินผลประโยชน์ของงานวิจัยที่มีต่อสังคมจัดว่าสำคัญยิ่ง ทั้งในฐานะเป็นการวิเคราะห์ความสำเร็จของหน่วยงาน และสามารถใช้เป็นกรอบแนวทางประกอบการกำหนดนโยบาย และทิศทางการวิจัยในอนาคตต่อไป การประเมินผลกระทบของงานวิจัยเป็นวิธีการหนึ่งที่จะทำให้การบริหารและการจัดสรรเงินทุนวิจัยเกิดประโยชน์สูงสุดต่อสังคม และบรรลุเป้าหมายในการพัฒนาพื้นที่สูงอย่างยั่งยืนต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์

- 1.2.1 เพื่อศึกษาผลสำเร็จของงานวิจัยในระยะที่ผ่านมาของสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูงที่มีต่อการพัฒนาบนพื้นที่สูงของประเทศไทย
- 1.2.2 เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารจัดการงานวิจัยเพื่อสนับสนุนการพัฒนาพื้นที่สูงระยะต่อไป

1.3 ขอบเขตการดำเนินงาน

- 1.3.1 ศึกษาและทบทวนนโยบายแนวทางการวิจัยของสถาบันและการดำเนินงานของโครงการวิจัยในระยะที่ผ่านมา (พ.ศ. 2548-2557)
- 1.3.2 ประเมินผลการดำเนินงานของโครงการวิจัยและศึกษาผลสำเร็จงานวิจัยในระยะที่ผ่านมา เป็นกรณีศึกษา (พ.ศ. 2548-2557)
- 1.3.3 ให้ข้อเสนอแนะแนวทางการขับเคลื่อนการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์
- 1.3.4 ให้ข้อเสนอแนะแนวทางการบริหารจัดการงานวิจัยของ สวพส. ในระยะต่อไป